

**TÜRKİYE'DEKİ İNSAN HAKLARI ÖRGÜTLERİNİN
KUR'ANÎ REFERANSLARI*****THE QURANIC REFERENCES OF HUMAN
RIGHTS ORGANIZATIONS IN TURKEY****Murat KAYACAN******Özet**

Türkiye'de büyük oranda siyasi rejimin yapısından kaynaklanan Kürt sorunu, ırkçılık, başörtüsü yasağı gibi konularda yaşanan insan hakları ihlalleri önemli ölçüde azalsa da devam etmektedir. Bu konulardaki ihlallere karşı mücadele veren İslam referanslı iki büyük örgüt akla gelmektedir: Özgür-Der ve Mazlum-Der. Bu tebliğde adlarını belirttiğimiz her iki insan hakları derneğinin gerek kurumsal gerekse dolaylı olarak ilişki içinde olduğu aktivistlerin söylem ve eylemlerinde vurgu yaptıkları Kur'anî referansları ortaya koymaya çalışacağız. Amacımız Türkiye'deki Kur'an'ı referans alan iki insan hakları örgütünün insan hakları mücadelesinin fikri temellerini sergileyerek diğer ülkelerdeki benzer çabalarla mukayeseye mütevazı bir katkı sunmaktır.

Anahtar sözcükler

İnsan hakları, özgürlükler, Kur'an, demokratik açılım, kimlik

Abstract

The problems such as the Kurdish Matter, racism and head-covering ban in Turkey continue, although they weaken. There are two Turkish country-wide human rights organizations that have the Quranic references trying to give an affirmative contribution in solving these problems: Özgür-Der and Mazlum-Der.

In this paper, we will try to examine the Quranic references of the human rights organizations we have mentioned above by considering their direct or indirect activists' expressions in their conferences, seminars, articles, books, journals etc. Our aim is to make clear both organizations' Quranic references in their human rights struggle and contribute comparative studies in this field.

Keywords

Human rights, freedom, Quran, democratic initiation, identity

* Bu metin 17-19 Mart 2012'de ATCOSS II (Arap-Türk Sosyal Bilimler Kongresi)'de sunulan ve İngilizce olarak yayınlanan bildirinin Türkçe çevirisidir. "Kayacan, Murat, "Quranic References of the Human Rights Organizations in Turkey", *Civil Society and Change in the Middle East*, Institute of Strategic Thinking (SDE), Ankara, 2013. (161-174).

** Yrd. Doç. Dr., Muş Alparslan Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi. dr.muratkayacan@gmail.com

İnsan hakları, tüm insanların hak ve saygınlık açısından eşit ve özgür olarak doğduğu anlayışına dayanır ve her bireye bağımsız seçim yapma ve yeteneklerini geliştirme özgürlüğü sağlar. Bu özgürlükler başkalarının haklarına saygılı olmak ve bu hakları çiğneme zorunluluğu ile dengelenmektedir. Yani, “hak”ın “sorumluluk”tan ayrı düşünülmesi söz konusu değildir.

Bu bağlamda Türkiye’de gerek Batılı anlamda gerekse Kur’an’ı referans alan bir çerçevede içinde insan hakları mücadelesi verildiği söylenebilir. Tebliğimizin konusu ikinci mücadele tarzıyla sınırlıdır. Bu bağlamda iki örgüt ön plana çıkmaktadır: Özgür-Der (<http://www.ozgurder.org/v2/index.php>) ve kuruluş döneminde Mazlum-Der (<http://www.Mazlum-Der.org/ing/>). Bu tebliğde bu iki örgütün yönetiminde bulunmuş/bulunan ya da üyesi olmuş/olan kişilerin/çevrelerin ifadelerindeki ve eserlerindeki Kur’anî referanslar şu sorular bağlamında ele alınacaktır: Bu örgütler insan hakları mücadelesi verirken içinde buldukları ülkeyi ve rejimini nasıl bir konumda görmektedirler? Kendi konumlarını belirlerken ve hak ihlallerine karşı tavır alırlarken hangi ayetlere göndermede bulunmaktadırlar? Türkiye’nin yakıcı sorunu olan Kürt Sorunu konusunda nasıl düşünmektedirler? Salt Müslümanların haklarını mı savunmaktadırlar? Onlara göre, Kur’an’ın öngördüğü üst kimlik nedir?

A. İNSAN HAKLARI KAVRAMINA YAKLAŞIMLAR

“Kelime-i tevhid taahhüdümüzde ilk hitabımız ‘La’dır. ‘La’ vurgusu, her türlü cahiliyyeye, zulme, şirke, sömürüye ve tuğyana karşı çıkma sorumluluğumuza ve haklar mücadelesinin başlangıcına işaret etmektedir.” (Türkmen, 2006a: 8) diyen Hamza Türkmen’e göre, Türkiye’de –Müslüman çevrelerde- insan haklarına bakışta dört yaklaşım söz konusudur:

1) “İnsan hakları Batı’ya ait seküler bir kavramdır, kullanılamaz.” Batı karşıtlığını da içinde barındıran bu yaklaşıma göre Batı’nın insan hakları mücadelesi genellikle “maval” (yalan) olarak veya liberalizmin bir açılımı olarak değerlendirilmektedir (O’Sullivan, 2006: 202). Bu yaklaşımın teorik izahı -aralarında farklılıklar taşımakla birlikte- genellikle Hizbu’t Tahrir (<http://english.hizbuttahrir.org/>), Selefi akımlar ve İktibas (<http://www.iktibasdergisi.com/>) dergisi çevresi tarafından yapılmaktadır.

2) “İnsan hakları kavramı, insanlığın evrensel kazanımlarına işaret etmektedir. Ona bigâne kalınmamalıdır.” Bu yaklaşım [sahipleri], kavramın Batı kökenli olduğunu kabul etmekle beraber, tabii hukuk ile irtibatını kurmakta, kavramın işaret ettiği ilkelerin İslam kültüründeki karşılıklarını ifade etmeye çalışmakta ve Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirisi’ni başvuru kaynağı olarak kullanmaktadır. İlk kurucu yönetim kurulundan sonraki Mazlum-Der yönetimleri genellikle bu yaklaşımın taşıyıcısı olmuş ve söylem olarak uluslararası standartlarla uyumlu bir insan hakları vizyonunu benimsemiştir (Hicks, 2003: 108-109). Halbuki evrensel İslami referansları göreceli bir insan

hakları söylemine uydurmaya çalışmak epistemolojik bir hata ve hatta mantıksızlıktır (Sabet, 2006: 100).

3) “İnsan hakları retoriği Batı için bir iddiadır. Bu retoriğinin ilk kaynağı İslam’dır. Kavram ‘İslam’da İnsan Hakları’ şeklinde kullanılmalıdır.” Bu söylem ilk önce Akabe Yayınları’nın edisyon olarak yayınladığı İslam ve İnsan Hakları kitabında yer alan 1960’lı 1970’li yıllardan tanıdığımız İslam dünyasındaki bazı hareket ve ıslahat önderlerinin yazılarıyla gündeme taşındı ve Türkiye’de de savunmacı bir yaklaşımla kullanıldı.

4) “İnsan hakları kavramı yetersizliklerle malul olmakla birlikte, insan ve toplum fitratını gündemleştirmede, evrensel doğruya ve adalete yönelmede bir imkân olarak algılanmalıdır. Bu bağlamda alternatif bir anlam, hak ve adalet arayışı olarak kullanılmalıdır.” Batı paradigması içinde yer alan insan hakları kavramına vahyi istilahlar ve Kur’anî perspektif bütünlüğü içinde bakmaya çalışan bazı kişiler ve Özgür-Der çizgisi de bu alternatif yaklaşımın fıkhi içinde davranmaktadır (Türkmen, 2006a: 6-7) ve uygun olan da insan hakları mücadelesini sistem içi araçları kullanma imkânı olarak görmektir (Şekerci, 2004: 72).

Bu tasnifmeden ve tercihinden anlaşılmaktadır ki Türkmen, bu kavramın Batı’ya ait olduğunu kabul etmekte ancak onu görmezden gelmeksizin, bu kavramın muhtevasına Kur’an açısından bakılması gerektiğini düşünmekte ve Özgür-Der’in de insan hakları kavramına böyle yaklaştığını belirtmektedir.

B. DEMOKRATİK AÇILIM POLİTİKALARI VE SİSTEMLE İLİŞKİLER

Türkiye’de insan hakları, demokrasi ve özgürlükler konusunda bir gelişme kaydetmek amacıyla, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan tarafından 2009 yılında “Demokratik Açılım Süreci” başlatılmıştır. Projenin bir diğer adı da “Milli Birlik ve Kardeşlik Projesi”dir. Demokratik açılım adıyla da olsa hak ve adalet temeline uygun olan her türlü açılım fitri olana yönelik bir gelişmedir. “Devlet İslami olmasa da... Müslüman, halklar arasında eşitliği savunmalıdır.” yaklaşımı doğrudur ve “*Dinde zorlama yoktur.*” (Bakara 2/256) veya “*Sizin dininiz size benim dinim bana.*” (Kafirun 109/6) ilkelerini güncelleştirmeye çalışan bir tutumdur (Türkmen, 2009: 211). Bundan anlaşılmaktadır ki, dini gayelerle yola çıkılmamış olsa da bir girişim doğru ise, dini gerekçeyle yola çıkılmadı diye onunla araya bir mesafe koymak anlamlı değildir. Sözgelimi, (dini gayelerle ortaya konmamış olan) “özgürlük” kavramı da Kur’an’la ileilmemiştir, ama Kur’an bütünlüğünü gözeterek üretilmiş kavramlar kapsamında değerlendirilebilir (Türkmen, 2007: 50).

Açılım politikaları ve Kemalist darbeci statüko karşısında Müslümanlar arasında üç yaklaşım veya tutum söz konusudur:

1. “Kemalist statükoya karşı olanlar benim dostumdur.” deyip, o karşı olanlarla kimlikel bütünlüşme içine girenler, bağımsız ve istişari kimliklerinden uzaklaşanlar.

2. “Kemalist statükoya karşı olanlar dostumdur.” dolduruşuna gelmemek için zalim olanla mücadeleyi geleceğe erteleyen ve her iki tarafa da fiili tavır almaya çalışanlar.

3. Kemalist statükoya karşı tavır alan güç, İslamcı olmasa da vahye göre siyaset yapmasa da (Türkiye’deki muhafazakâr demokratlar, liberaller, demokrasiyi önceleyen İkinci Cumhuriyetçiler vd.) onların olumluluklarını destekleyip, yanlışlarını eleştiren ama bağımsız ve istişari İslami kimliğini devam ettirenler (Türkmen, 2010: 40).

Hayata müdahale eden Kur’an talebeleri, takipçileri için doğru olan üçüncü tutum olmalıdır. Türkiye’deki tevhidi uyanış sürecini ayakta tutan bu öbekler, kimliklerini gizlemeden ve ayetlerin üzerini örtmeden safha safha geliştirdikleri ve parça parça ilerledikleri sisteme yönelik mücadelelerini de gasp edilmiş haklarını geri almak olarak görmektedirler. Kendilerine din üzerinden savaş açmayan, yurtlarından sürmeyen ve sürenlere yardımcı olmayan, yasaklar koymayanlara karşı da adaletle davranmak taraftarıdır (Türkmen, 2010: 40). Ayrıca “*Sizin dininiz size, benim dinim bana.*” (Kafirun 109/6) ilkesi doğrultusunda, Kur’an’ın herkese kendi kimliği ile tanımlanma hakkını verdiğini söylemek mümkündür. Böyle olunca da Müslümanlar da kendi kimlikleriyle kendilerini ifade edebilme haklarını isterler (Türkmen, 2009: 83). Çağın sorunlarını tanımlarken feminizm, sosyalizm vb. düşünce akımları ile zaman zaman ortak paydada buluşmak da mümkündür. Hatta bazı durumlarda çözüm önerilerinde bile benzeri görüşü savunulabilir. Bu durum İslami kimliğe halel getirmez. Farklı ideolojilerle bazı konularda ortaklaşmak; ilkelerine ve perspektifine güvenen hiçbir yapılanma için sorun teşkil etmez (Şekerci, 2011: 189). İnsan hakları objektif ise, yani insan hakları bir hukuki mücadele olarak görülür ve gerçekleştirilirse, bugüne kadar kimliğine bakılmaksızın desteklenen, ve teşvik edilen diğer örgütlere yardım edilmeye devam edilecektir (Y. Ensaroğlu’ndan aktaran, Hicks, 2003: 109).

Görüldüğü gibi Özgür-Der ve Mazlum-Der hak ihlallerine karşı mücadele ederken, Müslümanlara ya da başka kesimlere yönelik adil tutumları görmezden gelmemekte, hatta desteklemektedir. Bir farkla ki, ilki ve bağımsız kimliğini korumaya özen göstermektedir. Zaten Kur’an tevhid ve şirk ifadelerini kullanırken, bu iki kavrama karşı tavır alışları kategorilere ayırmaktadır. Örneğin, şirkin etrafında dönen birçok sosyal grup için Kur’an, kâfirliği, münafıklığı, müşrikliği ve Ehl-i Kitap olmayı kimlik ifadesi olarak saymaktadır. Hatta bu grupları da kendi aralarında ayırmaktadır. Kur’an’ın Yahudilere kıyasla Hıristiyanları Müslümanlara “daha yakın” olarak zikretmesi (Maide 5/82) bu cümledenir (Toplu Çalışma, 1996: 115). Kur’an’ın insanları gruplandırma yönünde ortaya çıkan tavır, insan ve toplum gerçeği ile ilgilidir. İnsanların ve onların oluşturduğu toplumların farklılıklar arz etmesi toplum değerlendirmesinde genellemeci ve standart bir yaklaşım içinde olmayı imkânsız kılar. Yine Kur’an’da Müslümanlığın dahi değişik kademelerinin olduğunu görürüz (Vakia 56/8, 10).

Özgür-Der, hükümetin yürüttüğü insan hakları konusunda mesafe alma amaçlı açılım politikalarına kayıtsız kalmamaktadır. Hatta kayıtsız kalmamak vahyin yüklediği bir görevdir. Mümtehine suresindeki, “Allah sizi, din hakkında sizinle savaşmayan ve sizi yurtlarınızdan çıkarmayan kimselere iyilik etmekten, onlara adaletli davranmaktan men etmez. Çünkü Allah adaletli davrananları sever.” (Mümtehine 60/8) hitabındaki Allahu Teala'nın buyrukları, bu tartışma gündeminde müminleri ölçülü ve sorumlu davranmaya sevk eden onların temel kriterlerindedir (Türkmen, 2010: 39-40). Kur'an peygamberlerin mücadele bağlamında hedef olarak müstekbirlere yöneldiklerini (Araf 7/60, 66, 75, 90), onların ve müminlerin insanları ve toplumu kazanmaya yönelik bir üslup ve duygu içinde olduklarını göstermektedir. Öyle ki, bu konuda Hz. Muhammed (s)'in kendini helak edecek boyutta üzüntüye kapıldığından söz etmektedir (Şuara 26/3). Yine Allah Firavun'a bile yumuşak söz söyleyerek tebliğ yapılmasını emretmektedir (Taha 20/44). Kur'an'da bütün peygamberlerin toplumlarına “Ey kavim!” (Maide 5/20, 21; Enam 6/78) diye müşfik bir tonla hitap ettikleri ve onların Allah'ın azabına uğramamaları için doğru yola gelmelerini büyük bir şevkle istedikleri görülmektedir (Toplu Çalışma, 1996: 121-122; Meryem 19/41-46; Araf 7/59, 65, 73, 85). Toplumsal ilişkilerde, hassas ve dikkatli olmak zorunluluğu Kur'ani bir emirdir. “Düşman kavme bile adil davranmak” (Maide 5/8) Müslüman tavrı olarak toplum ilişkilerinde müminlerin yolunu aydınlatmaktadır (Toplu Çalışma, 1996: 122).

Özgür-Der kimliğini koruyarak küresel ölçekte bir adalet gerçekleştirme amacındadır. Bu bağlamda vahyi ölçüleri dikkate almayanların ortaya koydukları iyi pratikler sevindirici olsa da bu onlarla “bütünleşmeyi” getirecek bir durum değildir. Hakkın şahitliğini yapacak bir ümmet olma bilinci muhafaza edilecektir. Sözgelimi, Kur'an-ı Kerim, “Rumlar yenildi. (Arapların bulunduğu bölgeye) en yakın bir yerde onlar, bu yenilgilerinin ardından mutlaka galib geleceklerdir. (Bu da) birkaç yıl içinde (olacaktır). Onların bu yenilgilerinden önce de sonra da emir Allah'ındır ve o gün müminler, sevineceklerdir.” (Rum 30/2-3) demektedir. Müminler tarafından Sasani'lere karşı Rum'un galibiyeti gözetilse de asıl görev Rum'un galibiyetine sevinebilmek için gidip Rum Ordusu'na asker olmak değil, (günümüzde) liberal veya faşist kuşatmalar altında şüheda toplumu oluşturmaktır. Bunun için de tevhidi kimliği küresel kapitalizme karşı inşa etmeye, Müslümanları eritmeye çalışan “muasır medeniyet seviyesine” ulaşma hedefine yani büyük fırtınalara karşı Nuh gibi vahyin gemisini yeniden inşa etmeye çalışmak gerekir (Türkmen, 2010: 52). Yukarıdaki ayetlerde olduğu gibi daha nüve halinde iken bile çevrelerindeki gelişmeleri ilgi alanına dahil eden risalet örneği, değişik coğrafyalardaki Müslümanların birbirlerinin sorunlarını ve imkânlarını takip edip dayanışmalarını geliştirmeleri konusunda onların ufkunu genişletmelidir. Birçok ortak doğruyu paylaşan İslami hareketler, tevhidi bilinçlenmenin tel örgülerle sınırlandırılmayacağını ispatlamışlardır. Sıra diğer yapay ve dayatmacı engellerin aşılmasındadır (Toplu Çalışma, 1996: 85).

Kimliği muhafaza etme bağlamında Özgür-Der, Türkiye’de kendisini İslami olarak tanımlamayan sistemle ilişkilerini akidevi bir konu olarak görmemektedir. Üstteki paragrafta ülke sınırları ve küresel ölçekteki hak elde etme mücadelesi bağlamında belirtilen ayet sistemle ilişki açısından da devreye girmektedir. Cahili sistem içinde oy verme olayını hayatla ilgili temel akidevi bir tercih ve kimliksel aidiyet olarak görmeyen Kur’an talebeleri, bu konuyu Rum suresi ile de değerlendirmektedirler. Cahili bir yapıya sahip olan Rum ordusu yenildiğinde, Mekke’de her türlü zulmü ve şirki reddederek var oluş direnişi gösteren inşa sürecindeki bir avuç Müslüman niçin sevinmemiştir de Rumlar yeneceği zaman sevinecektir? Rum suresinin ilk ayetleri daha zalim olan öteki ordudan (Sasanilerden) bir kaçı mı, yoksa Ehl-i Kitap olarak değerlendirilen Rum’a bir yönelişi mi ifade etmektedir? Söz konusu olan tabii ki daha büyük zulümden kaçıştır. Vahyin yönlendiği Mekke’deki Kur’an nüvesinin, dış şartları gözetirken ehven olandan yana olduğunu Rum suresinden öğreniyoruz. Ehven(-i şer) olanı tercih etmek, ancak yöneliş anlamında değil kaçış anlamında değerlendirilebilir. Örneğin Türkiye’de kimlikleri nedeniyle hapis cezalarına çarptırılanlar, Müslümanların tebası olduğu krallık veya cumhuriyet adlı despotik rejimlere değil, Avrupa’daki demokratik rejimlere iltica etmişlerdir. Ama Mekke dönemi siresine baktığımızda öğrendiğimiz bir gerçek daha vardır. Rumların galibiyetine sevineceğiz diye hiçbir öncü sahabe Mekke’de ateşle imtihan oldukları mücadele ortamını bırakıp, Rum ordusuna asker olmaya yeltenmemiştir (Türkmen, 2010: 158).

Sistem içi araçlara yaklaşımda veya oy verip vermeme konusu etrafında yapılan tartışmalarda sahil bir İslami mücadeleyi tanıklaştırmak için, İslam inancının gösterdiği en temel ilkeler konusunda öncelikle mutabakat içinde olmak gerekir. Akide temelli metot ve ilkeler çerçevesinde belirginleşen en önemli yükümlülükler şunlar olmalıdır: Allah’ın ayetlerinin üzerini örtmemek, vahyin şahitliği görevini ertelememek. Ayrıca reel zorunluluklar konusunda Kur’an’daki, “*Firavun’un sarayında imanını gizleyen adam*” (Mümin 40/28) meselini kendi özel bağlamı dışına kaydırıp genelleştirmemek gerekir (Türkmen, 2010: 158). Vahiy temelli bir siyaset için vahiy karşıtı kuralları ve ilkeleri benimseyerek yapılan mücadeleye İslami metot açısından tedric veya merhale mantığı ile bakılamaz. Bu kirliliğe katlanmayı takkiye anlayışı içinde değerlendirmek ise söz konusu olamaz. Kur’an’da bir ruhsat olarak belirtilen kimliksel takkiye, İslami metoda bağlı bir hareketin geneli için değil, “*baskı/işkence altında olan kimse müstesna*” (Nahl 16/106) hükmünün muhatabı gibi bazı kişilerin özel durumlarıyla ilgilidir (Türkmen, 2010: 160).

İslami oluşumun başlangıcındaki Müslümanların niceliksel zayıflığı (Enfal 8/26) ege men güçlerin onları kolayca hırpalamasına ve kitlelerin onlara ve mesajlarına karşı soğuk davranmasına neden olabilir. İslami mücadele süreci zorluklar ve imtihanlarla doludur. Ancak her türlü zorluk ve baskı karşısında direnmeli ve mücadeleyi yine kulluk bilinciyle yükseltecekleri mücadele içinde kazanmalıdırlar (Muhammed 47/31). İslami mücadele fikir kulüplerinde, soyut düşünce üreten zeminlerde ve pratik kaygılar taşımayan çev-

relerde değil, mücadele alanında kazanılır. Müslümanlar halis bir niyetle ve gereğince aklederek Allah'a ve O'nun Kitabı'na sarıldıkları sürece Rableri onların yolunu aydınlatacaktır (Toplu Çalışma, 1996: 94-95; Nisa 4/175).

İnkarcıların sapkınlıklarından birisi olan seküler ulusçuluk anlayışının doğurduğu düşünülen (Beyazyüz, 2006: 303) ve tarihsel, siyasal ve sosyal boyutları olan Türkiye'nin en temel sorunu Kürt sorunudur. Bu sorunun çözülmeşiinden ötürü sürdürülmekte olan savaş, ülke kaynaklarını tüketmekte olduğu gibi, ülkenin ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel gelişimini de ipotek altına almaktadır. Bu sorun Osmanlı İmparatorluğundan Türkiye Cumhuriyeti'ne devredilen bir sorundur. Kur'an'da geçen "millet-i İbrahim" terkinde olduğu gibi hep "din" anlamında kullanılan "millet" kavramı, maalesef ki 1839 Tanzimat Fermanı'yla başlayan Osmanlıcılık ve sonra da Türk uluslaşması sürecinde sapıtılarak, ulus/nation anlamında kullanıldı ve kavramsal inhiraflar ve kırımlar yüzünden Müslümanlar birbirlerini anlayamaz hale geldi (Türkmen, 2006b: 268-269). Yani Türkiye'de Türklerle Kürtler arasındaki iletişimsizlikte Kur'anî bir kavramın tahrifinin rolü olmuş, bu tahrifle Müslüman zihni dumura uğramış ve bölünmüştür.

Tabii ki içinde yaşadığımız ülkenin "Kürt Açılımı"nda olduğu gibi, sistemini insani- leştirmeye çalışması arzu edilen bir şeydir. Ama Müslümanlar Kur'an toplumu ve Kur'an devleti olmayan bir sistemde mesailerinin önemli bir kısmını cahili sistem yapısı içinde bu tür iyileştirmeler için değil, toplumu da zalimleri de uyarmak ve kendilerini vahiy ekseninde yeniden inşa etmek için harcamalıdır. Müminlerin uyarıları karşısında sistem tuğyanından geri adım atarsa onlar bundan, emanetlere hıyanet etmeyen Ehl-i Kitap'tan memnun oldukları gibi (Al-i İmran 3/75) memnun olurlar. Ve cahili sistem içinde hak ve adalet temelli tüm gelişmeleri de bir kazanım olarak görürler (Türkmen, 2009: 71) Kürtlerin haklarını almaları gündeme geldiğinde Müslümanların "Ümmet bölünmesin." diyerek Türk ulus sistemi ile hesaplaşmadan Kürt ulusçuluğu ile hesaplaşma bağlamında ümmet vurgusunda bulunmaları ahlaki temelini yitirmektedir. Çoğu zaman ulusal sınırlarla birbirine karıştırıldığı sezilen ümmetin ne olduğu ne işe yaradığı, kısa, orta ve uzun vadede ne gibi bir işlev göreceği net olarak açıklanmalıdır (Yılmaz, 2006: 107).

Evrensel düşünme, uzun vadeli bir stratejiye sahip olmayı gerekli kılar. Müslümanlar ümmetin ayrıştırılan parçalarını içinde yaşanan toplumları, köklü bir değişime uğratmadan ve tebası konumuna düşürüldükleri işbirlikçi düzenleri sarsmadan, Batı emperyalizminin oluşturduğu engelleri aşamazlar. O halde evrensel İslami mücadelenin kazanımlarını gözetmekle beraber, güçlerini yakın çevre üzerine teksif etmelidirler. Uyarma görevine yakın çevreden başlamalı (Şuara 26/214), mücadele hedefi olarak da öncelikle ulaşılması zor olan muhataplara değil yakın olanlara karşı şahitliklerini gösterme cehdi içinde olmalıdırlar. Zaten yakın olanı kazanmaları, pratik bir zorunluluktur (Toplu Çalışma, 1996: 85-86).

C. KUR'AN'IN ÖNGÖRDÜĞÜ ÜST KİMLİK

Kürt halkı kavramı veya Kürt kimliği terkihi, ırk veya ulus bağlamında değil, kavim ve kabile bağlamında kullanılmalıdır. Zaten Müslümanlar olarak “halk” kavramını, Rablerinin yaratma hikmetine bağlı olarak, dil ve renklerine işaret ederek vahiyle bildirdiği kavim, kabileler ve şub (Hucurat 49/13) gibi tasnif edici bir sosyal ayet olarak algılamak gerekir (Türkmen, 2006b: 269). Bu kategorilere mensubiyet Müslümanların nihai toplumsal aidiyetini belirlemez. Kur'an bu bağların üzerinde daha değerli ve üstün bir bağlılık olarak Allah'ı peygamberini, Allah yolunda cihadı seçmeyi tavsiye etmektedir (Tevbe 9/24). Kabile, şube, renk ve dil farklılıkları Allah'ın birer ayeti olarak insanların birbirini tanıyabilmeleri için yaratılmıştır yoksa çatışmaları ya da birbiri üzerine hakimiyet kurmaları için değil. Tıpkı parmak izlerimizin ve yüzlerimizin, diğer yaratılış özelliklerimizin farklı kılınması gibi. Bütün bunlar kimlik özelliklerinden ibarettir. Üst kimlik ise insanın kendisini nihai toplumsal aidiyeti ile tanımlamasıdır. Hatta Müslümanlar için üst kimlik, onların dünyevi ve uhrevi aidiyetidir (Kavuncu, 2006: 169).

Türkiye Cumhuriyeti kurgulanırken inşaa hedeflenen devlet; tek kültürlü, tek dilli, tek halklı ve üniter bir devlettir. Zorla ve dayatmayla toplumu tek renge büründürme çabaları/projeleri ise doğal olarak din sorunuyla beraber bir etnik/kavmi soruna da yol açtı (Sevim, 2006: 113). Halbuki Kur'an, kavimlerin varlığını birbirleriyle tanışıklıklarını artırmaya bağlamış (Hucurat 49/13), kavimlerin dillerini ise anlaşma ve tebliğ aracı olarak takdim etmiştir (İbrahim 14/4; Rum 30/22). Önemli olan, fitri farklılıklar değildir. Bu farklılıklarla birlikte hayatın amacını kavrayabilmektir. Kavimler topluca Allah'ın ipine sarılıp (Al-i İmran 3/103) Allah'ın razı olacağı bir yaşam modelini oluşturmalıdırlar. Ve üstünlük de takvada olmalıdır. Kavimler arası ilişkilerde nirengi noktası budur. Dili, rengi veya kavmi dolayısıyla bir kişinin veya toplumun kendini diğer kişi ve toplumlardan üstün görmesi, Rablerinin hudutlarını çiğnemesi demektir (Türkmen, 2009: 124). İnsanların farklı toplumsal özellikler taşımaları, Allah'ın uygun gördüğü bir çeşitlilik olarak algılanmalıdır (Rum 30/22) Fıtrat olarak bütün insanların aynı özellikler taşımaları (Rum 30/30), vahiylerin özde aynı oluşu (Şura 42/13) ile paralellik arz ederken, bir tür kültür farklılığı olarak niteleyebileceğimiz toplumsal özellikler de vahyin insanlara götürülme keyfiyetindeki çeşitliliği yansıtır (Toplu Çalışma, 1996: 113-114; Maide 5/48).

Kavimlerin varlığını bir vakta olarak kabul eden ayetteki (Hucurat 49/13) *li tearafu* ifadesi tanışma anlamındadır. Bu bağlamda Kur'an, farklılıkları, bir kesimin diğerine hakimiyet kurmanın aracı olarak tanımlamaz (Şekerci, 2011: 192). Söz konusu ifade, haklara karşılıklı saygı göstermeyi de içermektedir. İşte bu içerikle, kavimler adaletle muamele görmeli, eşit haklara sahip halkların gönüllü katılımına açık, şura prensibine (Şura 42/38) işlerlik kazandıran ve emaneti ehline veren, adaletle hükmeden bir İslami sistem teşkil edilmelidir. Böyle bir adalet sisteminde; yönetimde mahalli inisiyatiflere imkân verilince

hiçbir ırka üstünlük tanınmayarak, hiçbir kavmi kimlik üst kimlik haline getirilmeyerek, üst kimlik olarak bütün halkların ortak ve şerefli kimliği olan İslami kimlik esas alınınca, bütün etnik sorun ve çatışmalar Allah'ın izniyle ve köklü bir çözümlerle ortadan kalkacaktır (Pamak, 2006: 64). Zaten insanı bir diğerdan ayıran ve üstün kılan tek ölçü inançtır: “Gevşemeyin, üzülmeyin; eğer iman etmiş iseniz en üstün sizsiniz.” (Al-i İmran 3/139). Bir tarağın dişleri gibi eşit olan müminler arasındaki üstünlük ölçüsü ise yüce yaratıcının dışında kimse tarafında takdir edilemeyecek olan takvadır (Hucurat 49/13). Zaten insan, renk, dil gibi verili özelliklerinden dolayı değil de, iradi tercih ve davranışlarından ötürü sorumlu tutulur (Eğilli, 2006: 235-236).

Aile, aşiret, kabile, kavim, şu'be gibi toplumsal kategorilere bir arada veya ayrı ayrı mensup olmak müminlerin nihai aidiyetini tanımlayan üst kimlikleri olamaz. Bu mensubiyetlerin birbirine karşı toplumsal kimlik edinilerek rekabet, çatışma veya üstünlük vesilesi kılınmasına İslam kültüründe “asabiye” denilmiştir. Asabiye, bireysel olmayan egoizmdir. Mensup olunan herhangi bir toplumsal kategorinin çıkarlarının diğerkategoriler karşısında üstün tutulmasıdır. Halbuki hiçbir grubun diğerkategorisine üstünlüğü yoktur (Hucurat 49/13). Bugünkü modern milliyetçiliğin temeli İslam'ın haram kıldığı asabiyedir. Cahili toplumlar çeşitli kavmi-kabilevi asabiyelerden heyecan, hız ve güç alır. Kur'an bu durumu “hamiyetu'l-cahiliye” (cahiliyenin öfkeli soy koruyuculuğu) olarak tanımlamıştır: “O zaman inkâr edenler, kalplerine taassubu, câhiliyet taassubunu yerleştirmişlerdi. Allah da elçisine ve müminlere sükûnet ve güvenini indirdi. Onları takva sözü üzerinde durdurdu. Zaten onlar buna pek layık ve ehil kimselerdi. Allah her şeyi bilendir.” (Fetih 48/26). Çeşitli toplumsal birimlere mensup olmamız tabii ve meşru, bunlar arasında çatışma ve üstünlük mücadelesinin esas alınması, yani bunların toplumsal/evrensel/uhrevi kimlik edinilmesi haramdır (Kavuncu, 2006: 169-170).

Dünya hayatında Allah'ı, rasulünü ve Allah yolunda cihadı seçen müminlerin bir ümmet oluşturdukları bildirilmiş ve bazı ayetlerde onlar için Hizbullah denilmiştir (Maide 5/56; Mücadele 22). Yüce Allah doğrudan doğruya “Size Müslüman adını veren O'dur.” buyurmaktadır: “Ey iman edenler! rükû edin, secdeye varın, Rabbinize kulluk edin, iyilik yapın ki kurtulabilesiniz. Allah uğrunda gerektiği gibi cihad edin. Sizi o seçmiş, babanız İbrahim'in yolu olan dinde sizin için bir zorluk kılmamıştır. Daha önce ve Kur'an'da, Peygamberin size şahid olması, sizin de insanlara şahid olmanız için, size Müslüman adını veren O'dur. Artık namaz kılın, zekat verin, Allah'a sarılın. O sizin sahibinizdir. O ne güzel sahip ve ne güzel yardımcıdır!” (Hac 22/77-78). O halde Müslümanlar için geçerli, meşru ve tek üst kimlik Müslüman ismidir (Kavuncu, 2006: 170).

Allah'ın rızasını kazanmak amacıyla ve kulluk bilinciyle yapılacak samimi ve fedakârca bir mücadeleyle, insanların özgürleşmesi ve tevhidi davetle muhatap olmaları temin edilebilirse, yani müminler bu görevlerini Allah rızası için yerine getirebilirse ve

Kürtler, Türkler, Araplar ve diğer kavimlerden oluşan toplum da bu davete icabet ederek, özündeki bâtil kavram, ölçü, değer ve ahlaki normları temizleyip, tevhidi olanları onların yerine ikame edebilirse yani özündekini Hak istikamette Nur'a doğru değiştirme iradesini gösterebilirse, işte o zaman Allah da vadini yerine getirerek İslami adalet sistemini inşa- lah takdir edecektir. Allahu Teala Kur'an'da özetle müminler eğer iman edip, salih ameller işlerse, Allah'ın zikrini (Kur'an'ı) okuma, anlama, yaşama ve yayma noktasında çokça çabalar sarf etmek suretiyle kulluk görevlerini yerine getirirlerse, bu yöndeki mücadelede zalimlere karşı yardımlaşarak, dayanışma ve güç birliği içinde mücadele ederek hak ve özgürlüklerini elde etmek için üzerlerine düşeni yaparlarsa, "İşte o zaman zalimler nasıl bir inkılabı uğrayıp devrileceklerini göreceklerdir." (Şuara 26/227) hükmünü koyarak şirk ve zulüm sistemine karşı gerçekleşecek olan tevhid ve adalet inkılabının müjdesini vermektedir (Pamak, 2006: 65-66). Yani zalimlere karşı başarıya ulaşmanın yolu hangi etnik kökene sahip olursa olsun, insanların tevhid ve adalet mücadelesi vermeleridir. İnsan haklarını ihlal edenlerin sultanı Allah'ın da yardımıyla sona erecektir.

Sonuç

Türkiye'de insan hakları mücadelesi verirken Kur'an'ı referans alan örgütler, bu mücadeleyi İslam'ın emirlerinden birisi olarak telakki etmektedirler. Bu kavramın Batılı çerçevesini kabul etmekle birlikte, çekincelerini de ortaya koymaktadırlar. Sisteme mesafeli durmalarına rağmen iktidarın "zulmü defetme" bağlamında gördükleri çabalarına ise destek vermektedirler. Konularını belirlerken de, etnik problemlere çözüm önerirlerken de değişik oranlarla da olsa ölçü olarak vahyi ön plana çıkarmaktadırlar. Bu mücadeleleri sırasında kendilerinden görmedikleri kesimlerin hepsini bir kefeye koymamakta, kendi ölçülerine göre adalet mücadelesi veren ancak Kur'an'ı referans almayan insan hakları aktivistleriyle de işbirliğine kapılarını açık tutmaktadırlar. Örnek olarak ele aldığımız iki örgüt laik insan hakları örgütleriyle toplumda insan haklarının gelişmesine katkıda bulunmanın teşvik edici örnekleridir. Türkiye'deki inanç özgürlükleri ve özellikle de başörtüsü konusunda yaşanan ihlallerle ilgili de kayda değer bir mücadele veren bu iki örgütün yaklaşımlarının ve pratiklerinin de incelenmesi, Türkiye'de yaşanan değişimi anlamaya katkı sunacak niteliktedir.

Kaynakça

- Beyazyüz,** Abdulhakim. (2006). Kürt Sorununda İslam Ümmetinin Sorumlulukları. *Özgür-Der Kürt Sorunu ve Müslümanlar Forumu*. İstanbul: Özgür-Der.
- Eğilli,** Mustafa. (2006). Kürt Yönetiminin Doğurduğu Etkiler ve Etnik Sorunlara İslami Bakış. *Özgür-Der Kürt Sorunu ve Müslümanlar Forumu*. İstanbul: Özgür-Der.
- Hicks,** Neil. (2003). İslamcı İnsan Hakları Aktivizmi Ordadoğu'da İnsan Hakları Uygulaması Krizine Çözüm Sunuyor mu? *İnsan Hakları Araştırmaları Derg.*, S. 1, İstanbul.
- Kavuncu,** Burhan. (2006). Çözüm Müslüman Kavimler Arasında Tam Eşitliktedir. *Öz-*

- gür-Der Kürt Sorunu ve Müslümanlar Forumu*. İstanbul: Özgür-Der.
- O'Sullivan**, Declan. (2006). Muhatabına Göre Evrensel İnsan Haklarını Tanımlamak: İslam, Batı ve Kültürel Görecelilik. (Çev: Murat Yıldırım), *İnsan Hakları Araştırmaları Derg.*, S. 7, İstanbul.
- Pamak**, Mehmet. (2006). Kürt Sorununun İslami Bakış açısıyla Tahlili. *Özgür-Der Kürt Sorunu ve Müslümanlar Forumu*. İstanbul: Özgür-Der.
- Sabet**, Amr G.E. (2006). İnsan Hakları: İkili Bir Güç Söylemi. *İnsan Hakları Araştırmaları Derg.*, S. 7, İstanbul.
- Sevim**, Şefik. (2006). Kürt Sorununda Çözüm Önerileri: İslam Toplumu ya da Ulus Toplumu. *Özgür-Der Kürt Sorunu ve Müslümanlar Forumu*. İstanbul: Özgür-Der.
- Şekerci, Hülya. (2004). İnsan Hakları Algısında Nesnellik. *Küresel Sistem ve Kavramları* (Sempozyum). İstanbul: Özgür-Der.
- _____. (2011). *Kur'an-Hayat Ekseninde Mümin Kadın*. İstanbul: Ekin.
- Toplu Çalışma**. (1996). *İslami Kimlik İlkeler ve Hareket*. İstanbul: Ekin.
- Türkmen**, Hamza. (2010). *Açılım Politikaları Kemalizm ve Müslümanlar*. İstanbul: Ekin.
- _____. (2009). *Ulusçuluk Çıkmazı Kürtler ve Çözüm Arayışı*. İstanbul: Ekin.
- _____. (2007). İnsanın Adalet ve Özgürlük arayışı. *Haksöz Derg.*, S. 197. İstanbul.
- _____. (2006b). Kürt Halkının Geleceği. *Özgür-Der Kürt Sorunu ve Müslümanlar Forumu*. İstanbul: Özgür-Der.
- _____. (2006a). İnsan Hakları Kavramı Alternatif Yaklaşımlar ve NGO'lar. *Haksöz Derg.*, S. 178, İstanbul.
- Yılmaz**, S. Bülent. (2006). Kürt Sorunu Vahyin Şahitliği Temelinde Tartışılmalıdır. *Özgür-Der Kürt Sorunu ve Müslümanlar Forumu*. İstanbul: Özgür-Der.

İnternet kaynakları

<http://english.hizbuttahrir.org/>

<http://www.iktibasdergisi.com/>

<http://www.ozgurder.org/v2/index.php>

<http://www.Mazlum-Der.org/ing/>